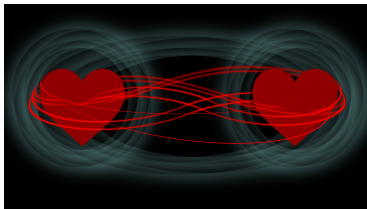

Bell-kísérlet

Máté Mihály, Fizikus MSc I.

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Modern fizikai kísérletek szeminárium, 2016.

Tartalom

1 Elmélet

- Összefonódás
- EPR
- Bell

2 Kísérlet

- Első jelentős kísérlet
- Genfi-tó
- Legújabb

Geszti Tamás: *Új kísérletek a kvantummechanikában* c. speci

Összefonódás

Gibbs-paradoxon: $Z = \frac{1}{N!} Z_1^N$ a gáz részecskéi tudnak egymásról

- független részecskék: $|\psi(\mathbf{r}_1, \mathbf{r}_2, s_1, s_2)\rangle = |\varphi_1(\mathbf{r}_1, s_1)\rangle \otimes |\varphi_2(\mathbf{r}_2, s_2)\rangle$

Hamilton-operátor: $H = H_1 \oplus H_2$

- nem független: nem faktorizálható

- ★ deuteron: $|\psi_d\rangle = c_0|{}^3S_1\rangle + c_2|{}^3D_1\rangle$

- ★ barion dekulett: $\Delta^+ = \frac{1}{\sqrt{3}}(uud + udu + duu)$

- ★ He-alapállapota: $\psi_{(1s)^2}(\mathbf{r}_1, \mathbf{r}_2, s_1, s_2) = \varphi_{1s}(\mathbf{r}_1)\varphi_{1s}(\mathbf{r}_2)^1\chi_0(s_1, s_2)$

$${}^1\chi(s_1, s_2)_0 = \frac{1}{2}(\uparrow_1\downarrow_2 - \uparrow_2\downarrow_1)$$

Összefonódott állapot

EPR cikk

- Előzmény: (Einstein 1929) egyrészecske-nemlokalitás
mai válasz: részecske-detektor összefonódás
- Einstein—Podolsky—Rosen, 1935 (EPR)

kétrészecske-állapot a térbeli (kauzális) szétválasztás után is megmarad

EPR ezt nem fogadja el $\Rightarrow$

valószínűségi ellentmondás („a QM nem lehet teljes”)

- Eredetileg $[x, p] = i\hbar$ (bele lehet kötni)
- Bohr—Einstein viták

Bohm példája

spin-szingulett szétrepítése és Stern—Gerlach-mérése

$$|\psi\rangle = \frac{1}{2} \left(|\uparrow\rangle_1 |\downarrow\rangle_2 - |\uparrow\rangle_2 |\downarrow\rangle_1 \right)$$

EPR feltevései spinek nyelvén:

- **tökéletes antikorreláció:** ha $\uparrow_1$, akkor $\downarrow_2$; valamint ha $\downarrow_1$, akkor $\uparrow_2$
- **lokálitás:** szétrepülés $\rightarrow$ két rendszer kölcsönhatás nélkül, elsõn való mérés nem befolyásolja a másodikat
- **valóság:** s_1 mérése után biztosan tudjuk s_2 -t, tehát ez eleme a fizikai valóságnak, de ezt QM nem tudja
- **teljesség:** QM nem teljes elmélet, mert a fizikai valóság egy elemét nem tartalmazza

Bohm példája

spin-szingulett szétrepítése és Stern—Gerlach-mérése

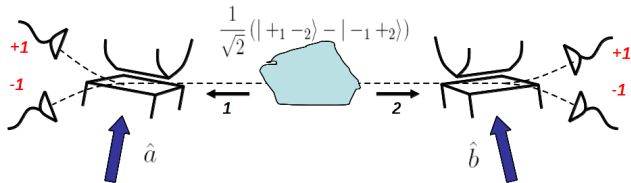
$$|\psi\rangle = \frac{1}{2} \left(|\uparrow\rangle_1 |\downarrow\rangle_2 - |\uparrow\rangle_2 |\downarrow\rangle_1 \right)$$

EPR feltevései spinek nyelvén:

- **tökéletes antikorreláció:** ha $\uparrow_1$, akkor $\downarrow_2$; valamint ha $\downarrow_1$, akkor $\uparrow_2$
- **lokálitás:** szétrepülés $\rightarrow$ két rendszer kölcsönhatás nélkül, elsőn való mérés nem befolyásolja a másodikat
- **valóság:** s_1 mérése után biztosan tudjuk s_2 -t, tehát ez eleme a fizikai valóságnak, de ezt QM nem tudja
- **teljesség:** QM nem teljes elmélet, mert a fizikai valóság egy elemét nem tartalmazza

Bell javaslat (1964)

QM korai évei nyomán: rejtett paraméterek (λ)

- Az antikorrelációt a forrás helyén, szétrepülés előtt egy lokális rejtett paraméter idézi elő.
- $\hat{a}$ és $\hat{b}$ tetszőleges. A két mérési eredmény szorzatát (± 1) átlagoljuk a mérési sorozatra ($E(\hat{a}, \hat{b})$).
- 1-es analizátor: $\hat{a}, \hat{a}'$ (x_1, x_1')
 2-es analizátor: $\hat{b}, \hat{b}'$ (x_2, x_2')

$$S = E(\hat{a}, \hat{b}) - E(\hat{a}, \hat{b}') + E(\hat{a}', \hat{b}) + E(\hat{a}', \hat{b}')$$

• λ :

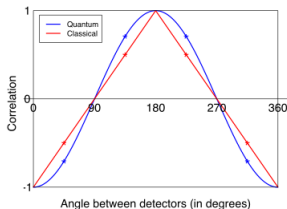
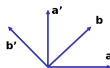
$$E(\hat{a}, \hat{b}) = \frac{N_{+++} + N_{---} - N_{+-} - N_{-+}}{N_{+++} + N_{---} + N_{+-} + N_{-+}} \Big|_{\hat{a}, \hat{b}} \quad (\text{detektorhiba kiesik})$$

$$S = \langle x_1 x_2 - x_1 x_2' + x_1' x_2 + x_1' x_2' \rangle = \langle x_1 \underbrace{(x_2 - x_2')}_{0 \vee \pm 2} + x_1' \underbrace{(x_2 + x_2')}_{\pm 2 \vee 0} \rangle$$

$$|S| \leq 2 \quad (\text{Clauser-Horne-Shimony-Holt-egyenlőtlenség})$$

• QM:

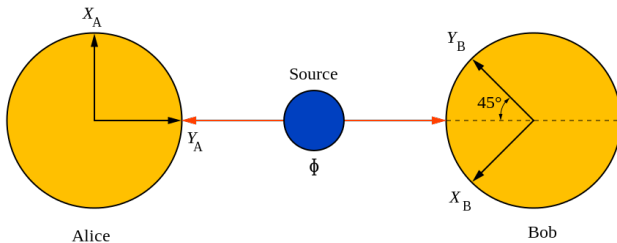
$$E(\hat{a}, \hat{b}) = \langle \psi | (\hat{a}\sigma)_1 (\hat{b}\sigma)_2 | \psi \rangle = -\hat{a}\hat{b} \propto -\cos \vartheta$$

$$S = 2\sqrt{2}$$

$$S = 2\sqrt{2} > 2$$

lokális rejtett paraméter cáfolata

Értelmezés

Probléma a lokalitással van

- QM teljes
- nem 2 db részecske, hanem 1 db kétrészecskés állapot, ami eleme a fizikai valóságnak
- mérés: beugrás egy sajátállapotba (egész konfigurációs térben), a másik mérés csak ellenőrzi: „*spukhafte Fernwirkung*” (Einstein)
- jeladásra nem használható: „*Békés egymás mellett élés a QM és a specrel között*” (Shimony 1984)

Hogyan mérjük?

- bármely kétállapotú belső szabadsági fokra jó: legtöbbször foton polarizációja
- atomi kaszkádbomlás helyett paraméteres lekonvertálás
- fotondetektorok rossz hatásfokúak
- detektorpár nagy távolságban egymástól (kauzális függetlenség), de ekkor a polarizáció elmosódik
- *loophole*-ok (detektálási, kommunikációs, ...)

Első jelentős kísérlet

(Aspect et al. 1982)

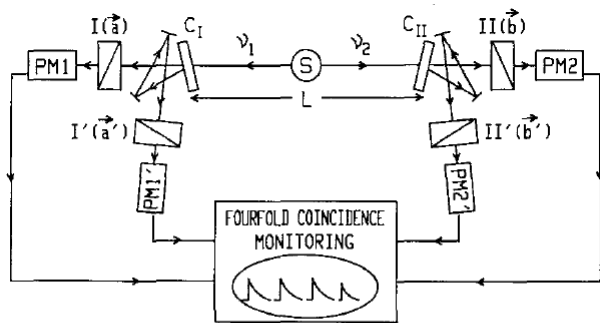
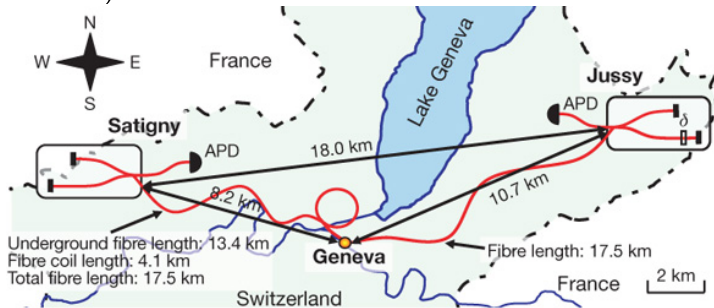
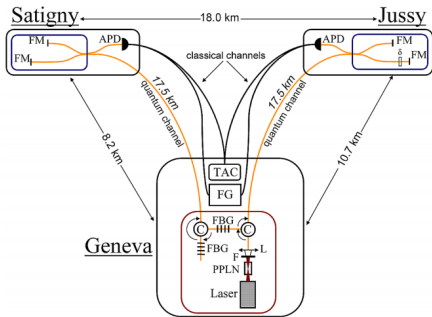

FIG. 2. Timing experiment with optical switches. Each switching device (C_I, C_{II}) is followed by two polarizers in two different orientations. Each combination is equivalent to a polarizer switched fast between two orientations.

Genfi-tó

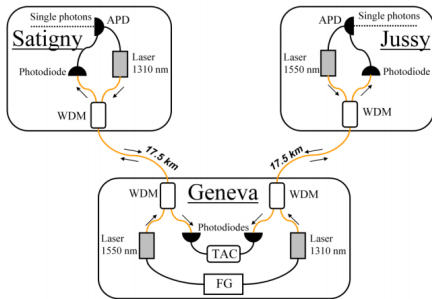
(Salart et al. 2008)

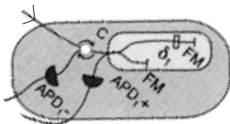

Supplementary Figure 1 | Experimental setup. A cw laser pumps a nonlinear waveguide creating pairs of entangled photons. Each photon is sent to a receiving station located several km away through installed optical fibers. After travelling through a Michelson interferometer with arms of different length, each photon is detected by an avalanche photodiode. Detection events are continuously monitored in search for coincidences in their arrival times.

¹Group of Applied Physics, University of Geneva, 20, Rue de l'École de Médecine, CH-1211 Geneva 4, Switzerland

Supplementary Figure 2 | Experimental setup. Classical channels. A function generator (FG) sends a trigger signal of 1 MHz to two lasers. The optical signals are sent through 17.5 km of optical fibers to their respective receiving stations where they are detected by p-n photodiodes. The single-photon detectors are triggered by these signals and detection events are sent back to Geneva using the same fibers. WDMs and different laser wavelengths ensure the separation of the signals.

Legújabb

(Giustina et al. 2015. december 22. !!!)

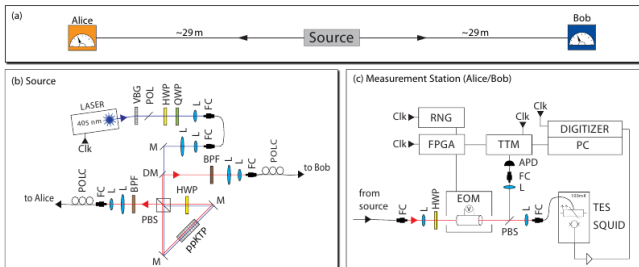
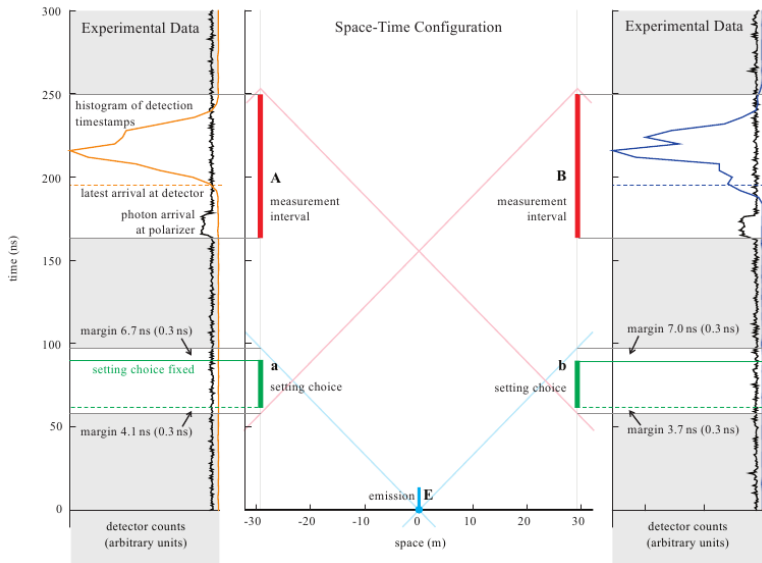
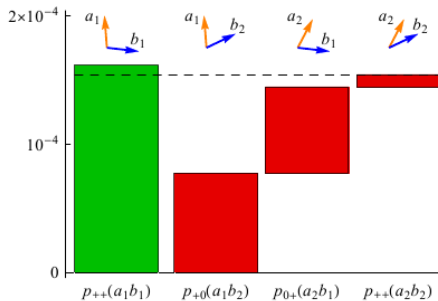

Figure 1. (a) Schematic of the setup. (b) Source: The source distributed two polarization-entangled photons between the two identically constructed and spatially separated measurement stations *Alice* and *Bob* (distance ≈ 58 m), where the polarization was analyzed. It employed type-II spontaneous parametric down-conversion in a periodically poled crystal (ppKTP), pumped with a 405 nm pulsed diode laser (pulse length: 12 ns FWHM) at 1 MHz repetition rate. The laser light was filtered spectrally by a volume Bragg grating (VBG) (FWHM: 0.3 nm) and spatially by a single-mode fiber. The ppKTP crystal was pumped from both sides in a Sagnac configuration to create polarization entanglement. Each pair was split at the polarizing beam splitter (PBS) and collected into two different single-mode fibers leading to the measurement stations. (c) Measurement stations: In each measurement station, one of two linear polarization directions was selected for measurement, as controlled by an electro-optical modulator (EOM), which acted as a switchable polarization rotator in front of a plate PBS. Customized electronics (FPGA) sampled the output of a random number generator (RNG) to trigger the switching of the EOM. The transmitted output of the plate PBS was coupled into a fiber and delivered to the TES. The signal of the TES was amplified by a SQUID and additional electronics, digitized, and recorded together with the setting choices on a local hard drive. The laser and all electronics related to switching/recording were synchronized with clock inputs (Clk). Abbreviations: APD: avalanche photodiode (see Fig. 2); BPF: band-pass filter; DM: dichroic mirror; FC: fiber connector; HWP: half-wave plate; L: lens; POL: polarizer; M: mirror; POLC: manual polarization controller; QWP: quarter-wave plate; SQUID: superconducting quantum interference device; TES: transition-edge sensor; TTM: time-tagging module.

- loophole-free
- (Bell) CHSH sértés: 11.5σ